
АРХЕОЛОГІЧНИЙ ЗЕМЕЛЬНИЙ МУЗЕЙ У м. ШЛЕЗВІГУ (ФРН)

К. Шітцель

Археологічний Земельний музей Кільського університету Христіана-Альбрехта та Шлезвіг-Гольштінський Земельний музей історії мистецтва та культури знаходяться в одній з найвідоміших історичних пам'яток Шлезвіг-Гольштінії — величому монументальному замку Готтроф (сучасне місто Шлезвіг). Експозиція музею дає відвідувачам можливість ознайомитися з історією й життям людей, які жили в Шлезвіг-Гольштінії з моменту їх появи тут наприкінці льодовикового періоду і до епохи середньовічних міст. Відправним моментом хронологічної систематизованої постійної експозиції є знахідки, зібрані протягом майже півтора століть в результаті планомірних археологічних досліджень. Всі ці знахідки були збережені для майбутніх поколінь (рис. 1).

1835 року Датський Національний музей в Копенгагені передав із своїх фондів колекцію, що складалася з трьохсот археологічних експонатів, до міста Кіля, де вона уклала основу нового музею «вітчизняних старожитностей». У зв'язку із святкуванням 100-річного ювілею, у 1935 році, назву му-

Рис. 1. Замок Готторф. (Фото Археологічного Земельного музею у Шлезвігу).

зею було офіційно змінено, і відтоді він відомий як Шлезвіг-Гольштінський музей доісторичних старожитностей. Під час другої світової війни, при бомбардуванні Кіля 1944 року, музей зазнав великих пошкоджень. Оскільки все-таки більшість колекційних предметів, і перш за все знаменитий Нюдемський човен, з метою безпеки були вивезені, після перенесення музею до замку Готторф у Шлезвігу, вже 1947 року сталася нагода знову відкрити першу тимчасову виставку. У 1952 р. змінюється назва музею, віднині це вже Шлезвіг-Гольштінський земельний музей первісної та ранньої археології. Постійна виставка, що користується великим успіхом далеко за межами

© К. ШІТЦЕЛЬ, 1992

Шлезвіг-Гольштінії, віддзеркалює усі досліджені археологічні періоди даного регіону. Експозиція виставки займає цілий поверх у замку. Додатково в Ньюдем-залі виставлені не тільки човен, а й цікаві знахідки з розкопок різних жертвних майданчиків, які відбивають релігійні уявлення населення, а також ряд інших аспектів минулого життя.

1985 року відкрився філіал музею — музей вікінгів в Хайтхабу (рис. 2). А після цього, вже 1986 року, музей святкував своє 150-річчя і з цього приво-

Рис. 2. Загальний вигляд музею вікінгів Хайтхабу. (Фото Археологічного Земельного музею у Шлезвігу).

ду знов змінив назву: у якості Археологічного земельного музею він репрезентує у замку Готторф разом із Земельним музеєм мистецтва та історії культури уявний історичний «дім» Шлезвіг-Гольштінії, який щоденно оглядає близько 300 000 відвідувачів.

Люди, що приходять сюди, не бачать процесу розкопок, їм не відомі шляхи теоретичних досліджень, сучасні археологічні лабораторії, обладнані устаткуванням університету Христіана-Альбрехта. Сьогодні тільки Ньюдем-зал відкрито для відвідувачів. Експозиції, присвячені іншим археологічним періодам, перебудовуються й оновлюються і будуть знову відкриті найближчим часом. Особлива заслуга археологічного Музею полягає в тому, що його співробітники ведуть археологічні об'єкти, серед яких найбільш цікавим є поселення вікінгів Хайтхабу.

Вже близько 90 років основну наукову увагу університету Христіана-Альбрехта сконцентровано на археологічних дослідженнях Хайтхабу. Це поселення вікінгів IX та XI століть є еталонним для найранішої фази міського життя у північно-європейському регіоні. Наступні міста, такі як Шлезвіг, Любек, а також будь-яке сучасне місто у Шлезвіг-Гольштінії є ніби спадкоємцями Хайтхабу. Оскільки в архітектурі того часу за будівельний матеріал правило тільки дерево — наземні споруди не збереглися, окрім міцних земельних валів, що виконували функцію огорожі, й сьогодні привертають увагу відвідувачів.

Донині досліджувалися як власне поселення, так і могильники Хайтхабу, оборонні споруди й, нарешті, у 1979 та 1980-му — гавань. Розмаїття археологічних знахідок, дає підстави для більш ґрунтовного дослідження різних ремесел, харчування, одягу, забезпечення домогосподарства, а також значення торгівлі на цьому поселенні. Будинки були відносно малі. Худоба заведене могла розміститися в них, і ще менше місця лишалося для відповідних зимових запасів. Ці факти підводять до висновку, що жителі міста Хайтхабу із самого початку змушені були добувати харчі в оточуючих селах. Задля цього місто повинно було надавати щось до обміну: товари, послуги. Через Хайтхабу здійснювалася міжнародна торгівля, відбувався товарообмін з півночі та півдня у Центральну Європу. Археологічно не відображена торгівля рабами.

1985 року безпосередньо поблизу віднайденого майданчика й було відкрито музей вікінгів Хайтхабу, що відбиває досягнення майже 90-річних досліджень. Добір місця розташування музею з видом на півокруглий у плані вал надає відвідувачам можливість сприймати археологічний матеріал на тлі природи й історичних місць. Архітектура музею та його експозиція своєрідно

віддзеркалює життя вікінгів, їх торгівлю та мореплаводство. Перед відвідувачами у центрі виставки — реконструйований корабель вікінгів, що 1979 р. був піднятий з дна гавані Хайтхабу. Реконструкція корабля дає уяву про вікінгів як про суднобудівників та сміливих мореплавців (рис. 3).

Складовою частиною музею є також напівкруглий у плані вал Хайтхабу й оточуюча територія. У багатьох місцях відвідувач сьогодні може побачити

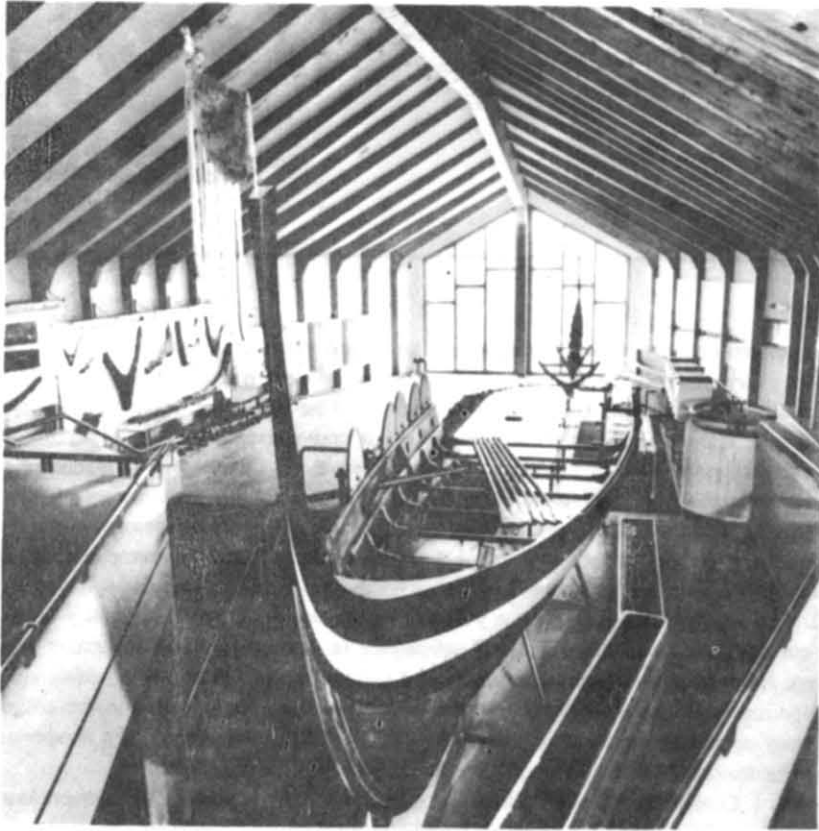

Рис. 3. Корабельний зал музею вікінгів у Хайтхабу. (Фото Археологічного Земельного музею у Шлезвігу).

копії каменів з рунічними написами на тих самих місцях, де ці поховальні камені були поставлені у X ст., а їх оригінали зберігаються в музеї. Відвідувачі можуть також переглянути фільми, що дають уяву як про археологічні розкопки, так і взагалі про Хайтхабу й світ вікінгів.

Таким чином, Земельний археологічний музей Кільського університету Хрстіана-Альбрехта є одним з крупніших німецьких наукових та просвітительських центрів в галузі археології. Ця обставина, а також тривалі контакти спеціалістів музею з археологами Києва й обумовили проведення влітку 1991 р. на базі музею представницької виставки «Золото Степу. Археологія України», підготованої Інститутом археології АН України^{**}. Ця виставка, що вперше спеціально ознайомила німецьких вчених із давньою історією та культурою України, стала не тільки гарним підсумком багаторічної спільної роботи, але й заклала міцний фундамент нових спільних проєктів археологів Німеччини та України.

* Докладніше про цю виставку ви дізнаєтесь зі статті П. П. Толочка і В. Ю. Мурзіна у цьому ж номері журналу.